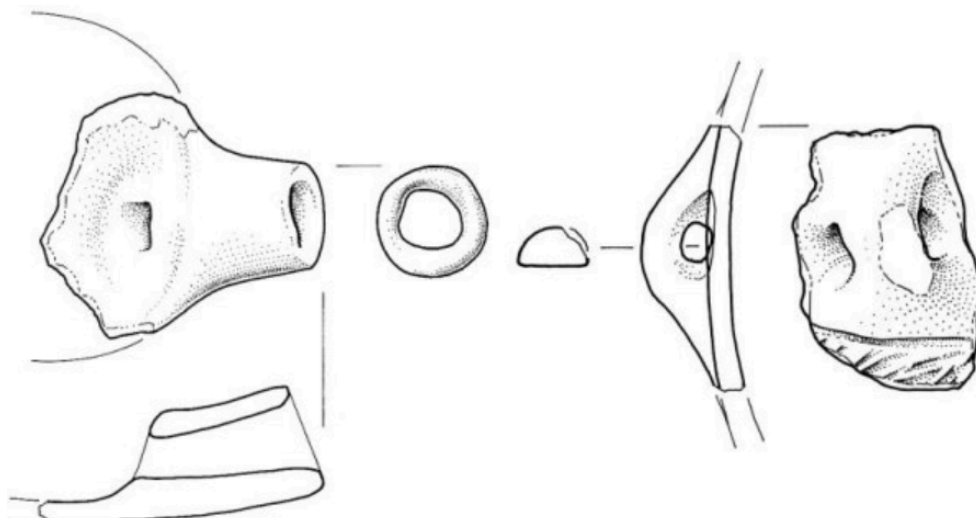

Arheološka podoba slovenskih pokrajin med 5. in 2. tisočletjem pr. n. št.

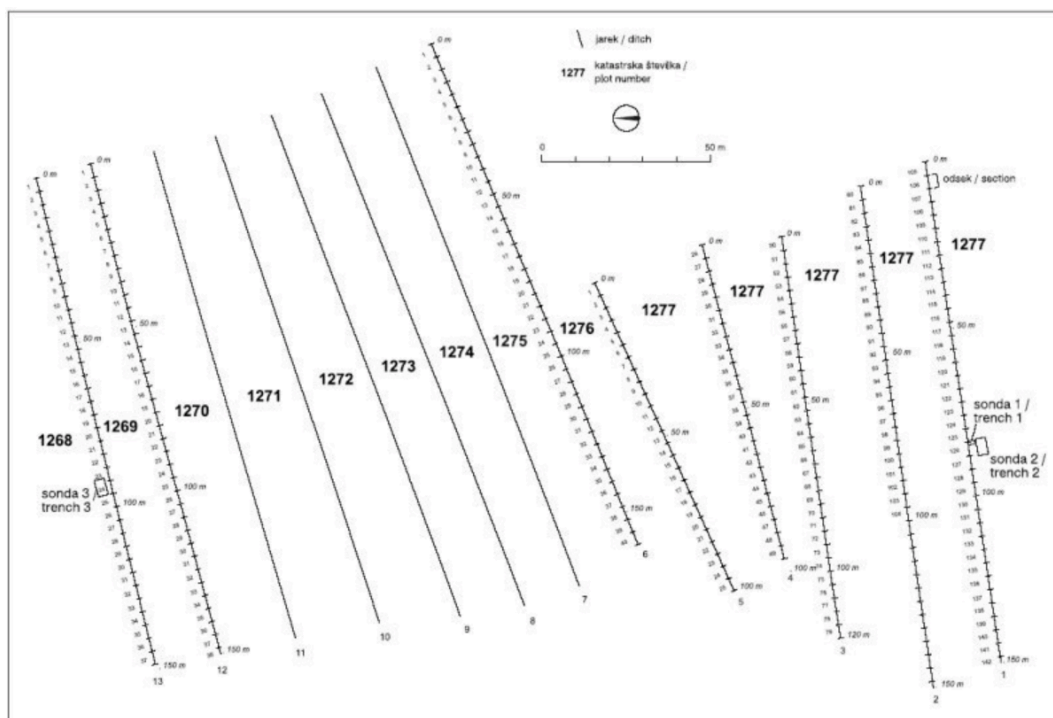

Spaha nad Brezovico pri Predgradu. Zajemalka s tulastim držajem je značilna oblika 5. tisočletja v osrednjem Podonavju. Posamezne keramične najdbe kažejo, da je bila Spaha poseljena tudi v 4. tisočletju pr. Kr. Risba: Tamara Korošec.

Predstavitev programa

Raziskave bodo usmerjene v preučevanje kronologije, poselitvene dinamike, gospodarstva in paleoekolja v Sloveniji v času mlajše kamene in bakrene dobe.

Glavni sklop predstavljajo interdisciplinarne raziskave koliščarskih naselbin na Ljubljanskem barju. Na več najdiščih bomo opravili manjše sonde, s katerimi bomo pridobili nove kvalitetne podatke o okolju, poselitvi in kulturi. Za objavo bomo pripravili rezultate vzorčenja arheološkega lesa s kolišč Maharski prekop, Založnica in Stare gmajne, ki so pomembni za nadaljnjo izgradnjo dendrokronoloških krivulj.

Načrt kolišča Stare gmajne na Ljubljanskem barju. Dendrokronološke raziskave so razkrile, da je bilo območje najdišča poseljeno dvakrat prvič v 34. stoletju pr. Kr. (zahodni del) in drugič v 32. stoletju (zahodni in vzhodni del).

Raziskave bomo razširili tudi na druga območja Slovenije. Predvidena je interdisciplinarna objava izkopavanj višinske naselbine Spaha nad Brezovico pri Predgradu in študij gradiva z najdišč severovzhodne Slovenije. Program bomo zaključili z dvema sintezama: prva bo posvečena kronološkimi vprašanjem koliščarskih naselbin na Ljubljanskem barju, v drugi pa bomo podali pregled neolitskega in eneolitskega obdobja v severovzhodni Sloveniji.

Kamnita taliina posoda s Starih gmajn (34. stoletje pr. Kr.). Na koliščih Ljubljanskega barja so se ukvarjali z metalurgijo bakra najmanj od 4. tisočletja pr. Kr. naprej.

Kontaktna oseba:

[Anton Velušček](#)

Severovzhodna Slovenija v pozni bronasti dobi

Predstavitve programa

Program je usmerjen v raziskovanje poselitvenih struktur in poselitvene dinamike v času pozne bronaste dobe vključno do prvega pojava železa. Poteka na treh ravneh.

Na lokalni ravni je predvidena objava terenskih izvidov in gradiva treh najpomembnejših štajerskih naselbinskih kompleksov, ki jih glede na sedanje vedenje lahko označimo za centre moči. To so naselja Ormož, Ptuj in Gornja Radgona. Vsako od njih bo predstavljeno v samostojni publikaciji.

Na regionalni ravni bomo zgradili podatkovno bazo o poselitvenih strukturah pozne bronaste dobe v severovzhodni Sloveniji. Vključevala bo utrjena naselja, naselja v ravnini, nekropole, depoje in posamične najdbe. Dodani bodo tudi podatki o okolju. Digitalno urejena zbirka bo osnova za tipološke, kronološke in prostorske analize.

Na tretji, najvišji ravni, se bomo lotili zaključne sinteze. V posebni monografiji bomo predstavili poselitvene strukture, njihovo tipologijo in kronologijo. Analizirali bomo zakonitosti poselitvene dinamike, predstavili gospodarske osnove in proučili vpliv okolja na poselitev. Na koncu bomo podali tudi kulturnozgodovinsko sliko severovzhodne Slovenije v času pozne bronaste dobe.

Ormož. Rekonstrukcija pozidave.

Kontaktna oseba:

[Janez Dular](#)

Jugovzhodne Alpe v 2. in 1. stoletju pr. n. št.

Predstavitev programa

Cilj raziskav je na podlagi arheoloških virov začrtati zgodovinski razvoj v jugovzhodnih Alpah v zadnjih dveh stoletjih pr. n. št. Gre za razgiban čas, ki ga označujejo ponovna poselitev višinskih točk, različna kulturna usmerjenost posameznih območij (proti srednji Evropi oziroma Italiji), pojav lokalnih oblik tvarne kulture, postopno napredujoča romanizacija, rimska zasedba in ohranjanje nekaterih staroselskih kulturnih prvin v prvih desetletjih po njej.

Prvi del programa obsega objavo nekaterih ključnih arheoloških virov in analitične študije izbranih vrst arheološkega gradiva.

Sledila bo izdelava podatkovne zbirke, ki bo zajela vse pomembne podatke o najdiščih v obravnavanem prostoru in bo podlaga za katalog najdišč in primerjalne analize. Upoštevali bomo naselja, grobišča, svetišča, vodna najdišča in zakladne najdbe.

Bojevniški grob 37 iz Verduna.

V zaključni monografiji bomo najdišča datirali relativno in absolutno, izvedli kulturnozgodovinske primerjave med najdišči in med kulturnimi skupinami, predstavili trgovske tokove in širjenje kulturnih vplivov ter podali podobo zgodovinskega razvoja jugovzhodnih Alp v 2. in 1. stol. pr. n. št.

- Mokronog (objava latenskih grobišč), Polhov Gradec (objava zgodnjerickega grobišča)
- Višinska naselja Dolenjske in Štajerske (objava poznolatskih kovinskih najdb), Verdun (študija o orožju)
- Mihovo (objava grobnih najdb v Narodnem muzeju Slovenije), višinska naselja v dolini Idrije, Žerunšček pri Bločicah (objava poznolatskih kovinskih najdb)
- Podatkovna baza o arheoloških najdiščih iz 2. in 1. stoletja pr. n. št. v jugovzhodnih Alpah
- Jugovzhodne Alpe v 2. in 1. stoletju pr. n. št. (monografija)

Kontaktna oseba:
[Dragan Božič](#)

Procesi romanizacije na območju Slovenije

Predstavitev programa

Proučevali bomo širok lok postopnih sprememb, ki mu bomo sledili od prvih stikov Rimljanov s staroselci preko faze vzpostavitve stabilne oblasti do splošnega sprejema rimskega načina življenja v tem delu imperija.

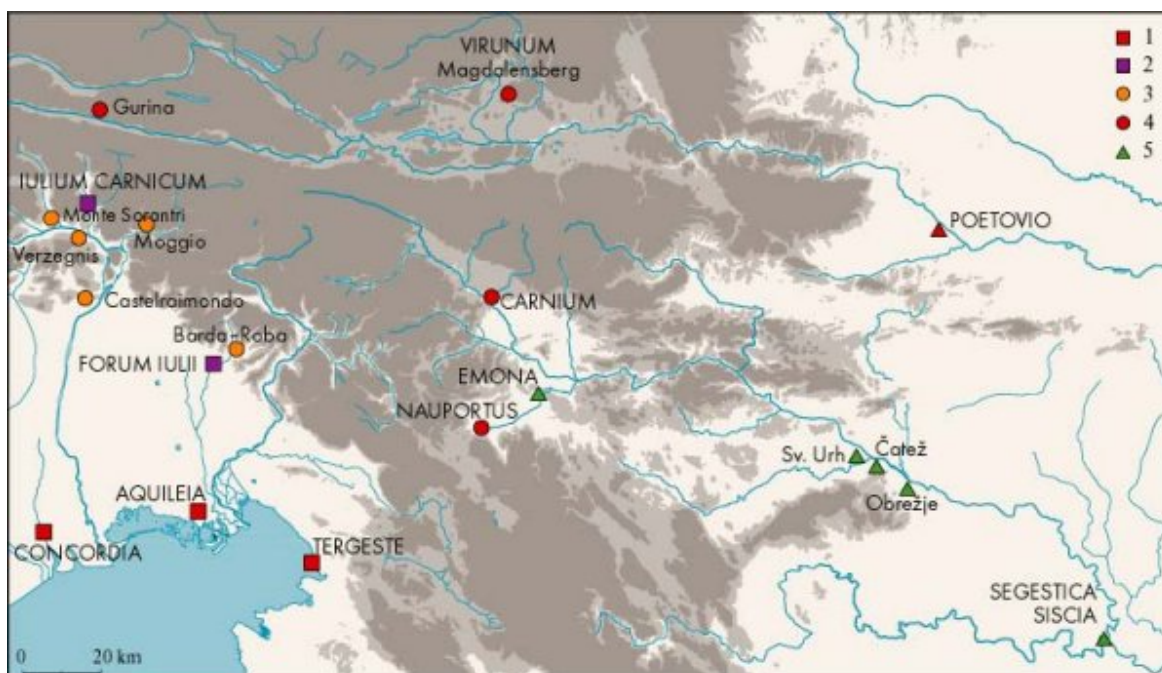
Delo bo osredotočeno na dve pomembni najdišči. Prvo je Navport (današnja Vrhnika), ki je bil v avgustejskem obdobju ključna trgovska točka med Italijo in srednjim Podonavjem. Izvrednotenje novih arheoloških, arheozooloških in paleobotaničnih podatkov bo osvetlilo vprašanja kronologije, človekovih vplivov na okolje, migracij, gospodarstva, trgovine in arhitekture, predvsem za čas 1. stoletja n. št.

Pogled s severovzhoda na prelaz Razdrto z Nanosom. Foto: A. Bavdek.

Drugo najdišče predstavlja Petoviona (današnji Ptuj), ki je bila od 2. stoletja dalje eno najpomembnejših upravnih središč na širokem območju med Balkanom in Donavo. V okviru programa bomo objavili terenske izvide in gradivo z enega od izkopanih območij v Rabelčji vasi ter analizirali urbanistični razvoj Petovione v njeni zgodnji fazi, to je v 1. in 2. stoletju.

Na podlagi rezultatov, pridobljenih v Navportu in Petovioni, ter primerjalnih analiz s sosednjimi območji bomo na novo izvednotili zgodnjerimsko obdobje jugovzhodnih Alp.

Zgodnjerimske utrbe.

Kontaktna oseba:
[Jana Horvat](#)

Rimski napisi Slovenije

Predstavitev programa

Inštitut hrani centralno datoteko in fototeko vseh rimskih napisov Slovenije, ki se tekoče urejata in dopolnjujeta, in ki predstavljata **center epigrafike** na ZRC SAZU. Rimski napisi Slovenije predstavljajo pomemben segment nepremične in premične arheološke dediščine naše države.

Prostor med Akvilejo in Siscijo z označenim svetiščem Savusa in Adsalute

Program se vključuje v podobne projekte večine evropskih držav, v katerih vsakoletno prihajajo na dan novi rimski spomeniki z napisi, ter v velik projekt nove izdaje vseh latinskih napisov rimskega imperija, ki ga koordinira berlinsko-brandenburška akademija znanosti.

Zaradi obsežnosti dela smo se povezali medinstitucionalno (z Univerzo v Ljubljani). Od 6 načrtovanih zvezkov (Lapidarij Narodnega muzeja Slovenije, Neviodunum, Emona, Celeia, 2 zvezka Poetovio) sta doslej izšla prva dva. V tem obdobju pripravljamo za objavo rimske napise Emone in njenega agra.

Caesernii so bili ena najpomembnejših rimskih družin v Emoni (*colonia Iulia*); imeli so posestva v Spodnjih Gamejlnah pri Ljubljani (AIJ 209).

V Celju najden oltar je posvečen vrhovnemu bogu Jupitru ter boginjama Celeji in Noreji, od katerih je bila prva zavetnica mesta, druga pa province (CIL III 5188 = ILLPRON 1649).

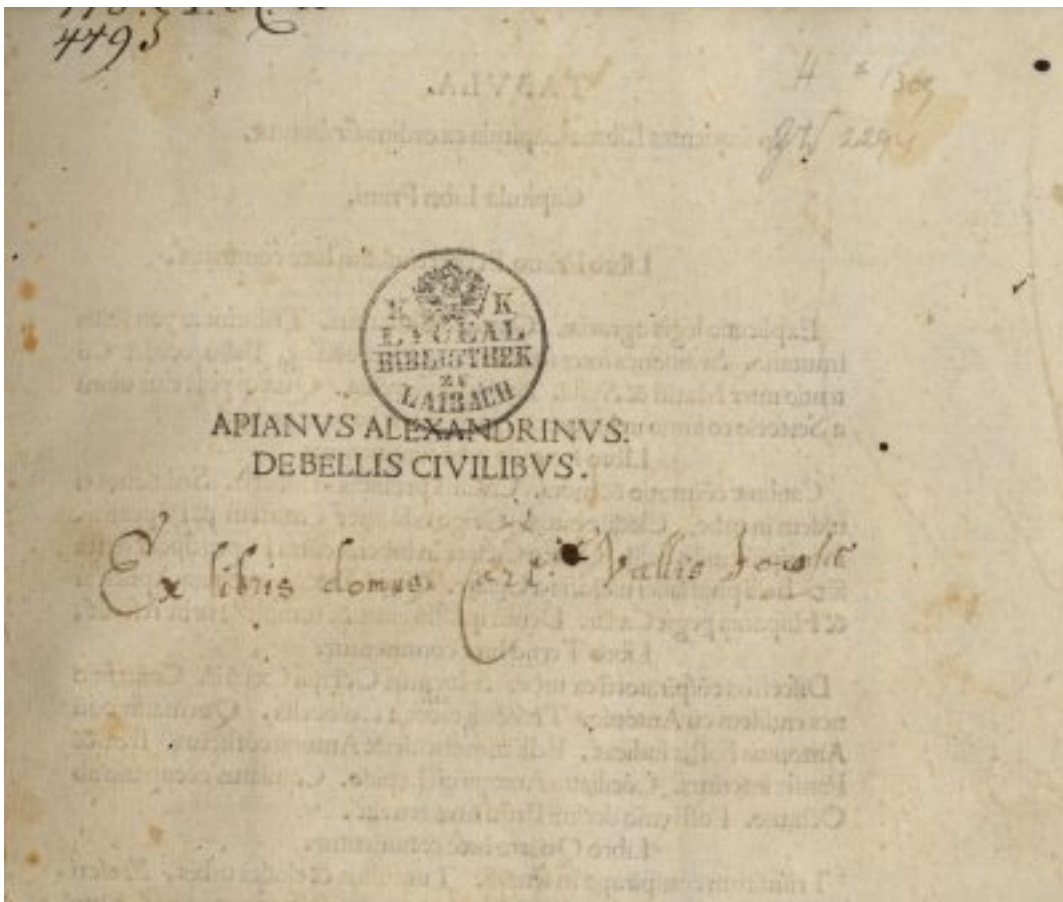
Pomemben segment programa je **religija**. Tej problematiki bo posvečenih nekaj študij, in sicer tako rimskim kot avtohtonim in lokalnim kultom ter posebej problemom keltske religije na prostoru severnega Jadrana, zahodne Panonije in vzhodnih Alp.

Kontaktna oseba:
[Marjeta Šašel Kos](#)

Antični literarni viri za vzhodnoalpski prostor in zahodni Balkan

Predstavitev programa

Dolgoročni cilj programa je zbrati in izvednotiti tiste odlomke pri grških in latinskih antičnih piscih, ki se nanašajo na prostor, omenjen v naslovu. Ker se v tem prostoru nahaja tudi slovensko ozemlje, je zbiranje in komentiranje teh virov prioriteto za študij naše najstarejše zgodovine in definiranje identitete naroda.

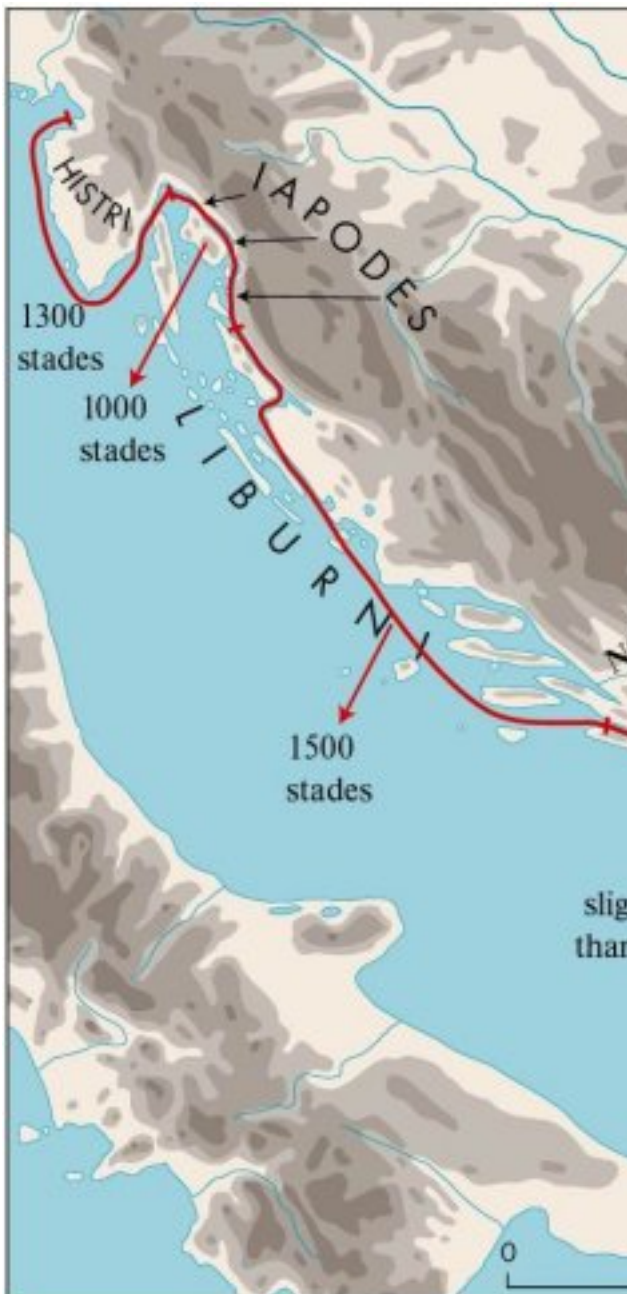

Ena prvih izdaj grškega zgodovinarja Apijana iz Aleksandrije (2. stol. po Kr.) iz leta 1494 je bila dolga leta v kartuzijanskem samostanu v Bistri, nato je prišla v Ljubljano v knjižnico Liceja, zdaj pa se hrani v NUK-u.

V tem programu se bomo osredotočili predvsem na zbiranje in vrednotenje odlomkov iz grških geografov, posebej Psevdo-Skilaksovega »Objadranja« (Periplous) in Strabonove Geografije. Avtor »Objadranja« iz 4. stoletja pr. n. št. je neznan, delo je ohranjeno pod imenom znamenitega pomorščaka in raziskovalca Skilaka iz 6. stoletja pr. n. št. V svojem spisu je posvetil en del tudi dalmatinski obali. Strabon iz maloazijske Amaseje je bil pomemben zgodovinar in geograf iz avgustejskega obdobja. Za omenjen prostor je posebej važna 7. knjiga njegove Geografije. V sodelovanju z Univerzo v Zadru pripravljamo komentar k tej knjigi.

Delo je vključeno v mednarodni projekt (European Research Network) "History and Archaeology of the Balkans", ki ga vodi francoski CNRS in koordinira prek Univerze v Grenoblu.

'Ilirska ljudstva', ki so omenjena v Apijanovi genealogiji.

<< Dolžine istrske, japonske in liburnijske obale ter obale južnega Jadrana Strabon navaja po viru, v času katerega so Liburni nadzorovali morske poti vsaj do izliva reke Naron.

Pomemben segment tega dela programa je grška mitologija, posebej odsev zgodovinske realnosti v mitoloških zgodbah. Nekaj študij bo posvečenih vzrokom za nastanek teh zgodb.

Kontaktna oseba:
[Marjeta Šašel Kos](#)

Rimska zgodovina Slovenije

Predstavitev programa

V sodelovanju z Univerzo v Ljubljani bomo pripravili prvi zvezek slovenske zgodovine (antika), ki doslej v takšnem obsegu še ni bila napisana. Obsegal bo približno osem stoletij antičnega obdobja od ustanovitve Akvileje do Justinijana z uvodnim poglavjem o stikih severnojadranskega in jugovzhodnoalpskega prostora z grškim svetom. Poudarjen bo lokalni vidik, saj bomo poskušali vključiti vse dosedanje vedenje o tem prostoru v antiki. Ker pa le-ta nikdar ni predstavljal zaključene administrativne enote (razdeljen je bil kar na štiri: Italija [njena 10. regija], Norik, Panonija in del Dalmacije), bomo upoštevali tudi širši regionalni vidik in sočasno dogajanje v celotnem rimskem imperiju. Pri pisanju prvega zvezka zgodovine sodelujejo trije sodelavci inštituta.

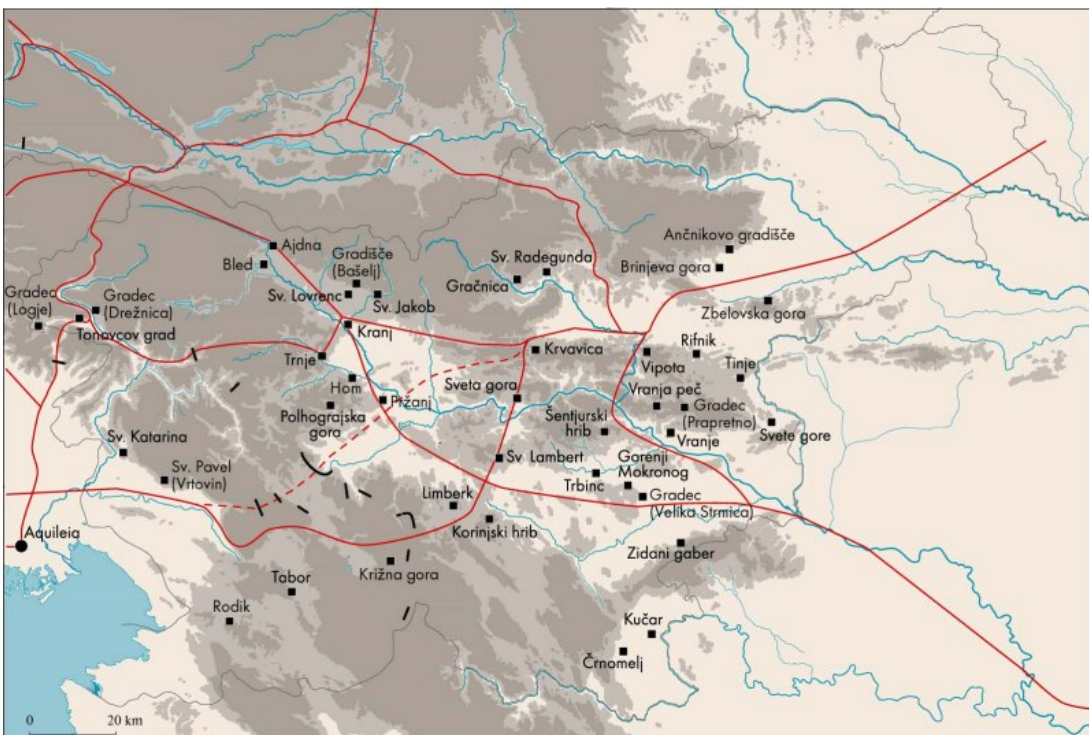
Slovenski prostor v antiki.

Kontaktna oseba:
[Marjeta Šašel Kos](#)

Poznoantična poselitev Slovenije in njena vpetost v poselitvene strukture rimskega imperija

Predstavitve programa

V program raziskav poselitvene slike smo smiselno vključili različne oblike arheološkega dela, ki ob že pripravljenih predelih omogočajo celovit rezultat (od analize že pridobljenih podatkov, topografskih obhodov, uporabe tehnike snemanja LIDAR, izmer najdišč pa vse do izkopavanj ključnih točk - Tonovcov grad).

Poznoantična poselitev Slovenije.

Komparativna analiza višinskih postojank bo omogočila njihovo zanesljivejšo tipološko in kronološko uvrstitev, s študijem drobnega gradiva pa bomo ugotavljali stopnjo avtarkičnosti in umeščenost naselij v tedanjo trgovsko mrežo. V povezavi z zaščitnimi raziskavami v nižinskih predelih slovenskega podeželja in v rimskih mestih, ki razkrivajo podobo začetnega dela pozne antike, bo mogoče celostno ovrednotiti naselbinsko strukturo in z njo povezane fenomene.

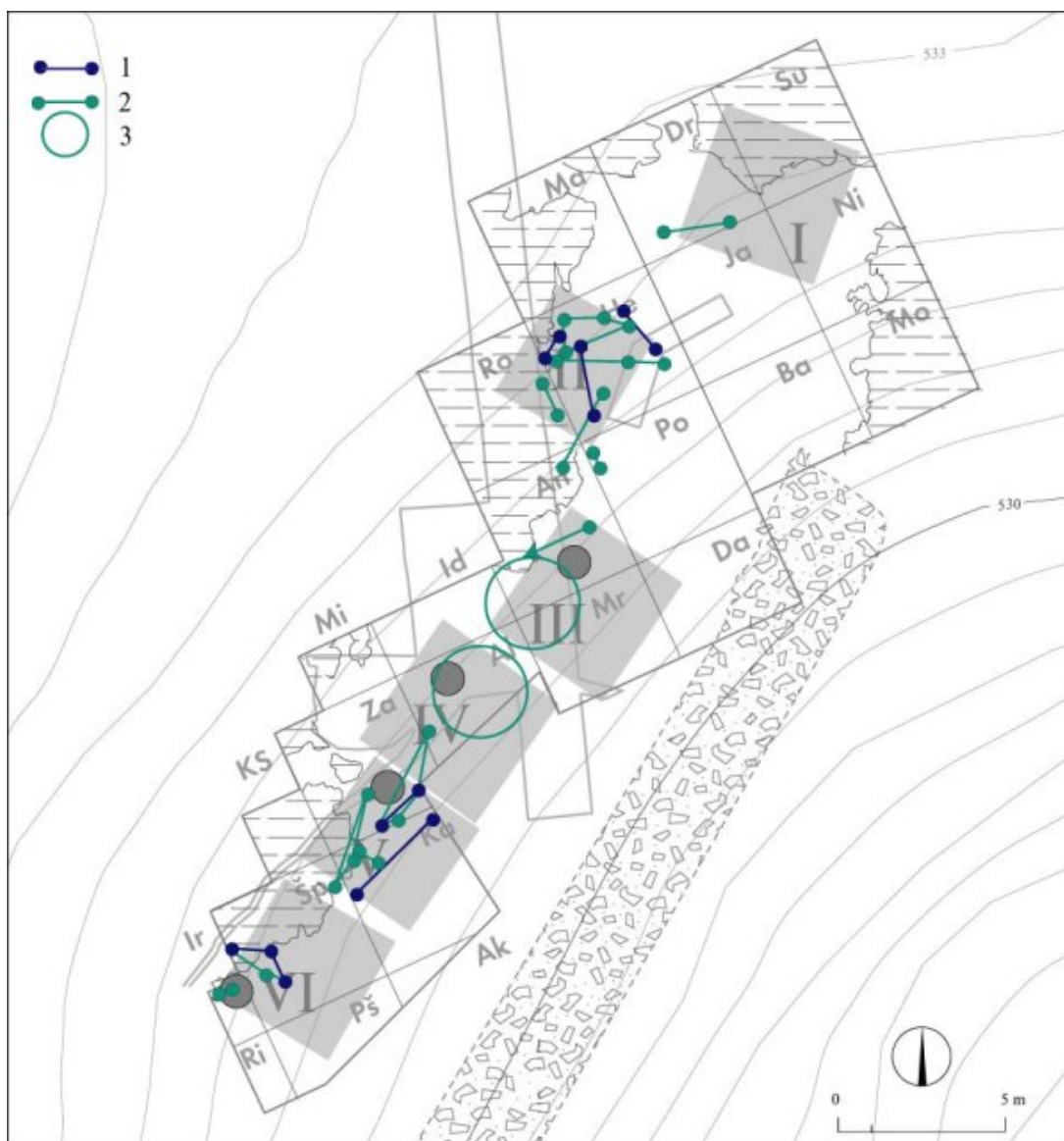
V monografski obliki bosta pripravljene objavi dveh pomembnih poznoantičnih utrd v Sloveniji: Korinjski hrib, ki najbolje ponazarja tip zadnjih vojaških utrd v vzhodnoalpskem prostoru, in Zidani gaber, ki ob romanskem prebivalstvu opozarja na močno prisotnost tujih etničnih skupin, predvsem Vzhodnih Gotov in Langobarđov.

Kot najpomembnejši pričakovani rezultat programa smemo izpostaviti monografijo o poznoantični poselitvi rimskega imperija s poudarkom na alpskem in balkanskem območju.

Kontaktna oseba:

[Slavko Ciglencečki](#)

Gospodarska in družbena dinamika na ozemlju Slovenije v zgodnjem srednjem veku

Bled, Pristava: razpršenost ostankov posamezne posode znotraj stavb.

Predstavitev programa

Raziskava bo z analizo naselbinskih in grobišnih struktur osvetlila gospodarsko in družbeno dinamiko ozemlja Slovenije v zgodnjem srednjem veku. Potekala bo v treh korakih.

V prvem bo vzpostavljena digitalna podatkovna zbirka zgodnesrednjeveške arheološke dediščine na ozemlju Slovenije. Vključevala bo objavljene podatke o naselbinah, grobiščih, zakladih, cerkvah in posamičnih najdbah. Sestavljale jo bodo relacijsko povezane tabele najdišč, grobov, predmetov in literature. Opravljena bo ustrezna klasifikacija in indeksacija gradiva ter njegova prostorska umestitev.

V drugem koraku bomo naredili kronološko analizo predmetov in najdišč Slovenije.

Tretji korak predstavlja zaključno sintezo. Analizirali bomo zgodnesrednjeveške grobiščne in poselitvene strukture Slovenije, njihove oblike ter dinamiko sprememb v obravnavanem času. Pregledali bomo relatije arheoloških struktur do okolja. Na koncu bomo izdelali sliko gospodarske in družbene dinamike ter osvetlili zgodnesrednjeveška izhodišča slovenske identitete, pri čemer bo poseben poudarek namenjen vprašanju razmerja med staroselci in Slovani.

Kontaktne osebe

- [Andrej Pleterski](#)
- [Benjamin Štular](#)
- [Ivan Marija Hrovatin](#)

Arheozoološke raziskave

Predstavitev programa

Artefakt iz baze stebra rogovja jelena s Starih gmajn (foto M. Zaplatil) in sekalec konja (*Equus caballus*) z Zaloga (foto R. Erjavec).

Program je usmerjen v preučevanje naravnega in kulturnega okolja v času od srednjega paleolitika do srednjega veka. Raziskovanje naravnega okolja bo temeljilo na analizi ostankov malih sesalcev, pri čemer bomo preučevali tudi vzročno-posledične povezave med naravnimi danostmi okolja in ekonomijo (npr. prehranske navade, oblika živinoreje, pomembnost lova). V okviru raziskav kulturnega okolja se bomo usmerili v študij ekonomskih razmer kompleksnih družb in njihovih vzorcev obnašanja. S tafonomsko obarvanimi študijami bomo analizirali asociacije in prostorske porazdelitve kosti in drugega organskega materiala, arhitekture in artefaktov. Vzoredno s tem bomo izvajali morfometrične raziskave domestikativ iz različnih obdobij oz. območij in zgradili ustrezno podatkovno bazo. Pridobljeni podatki bodo ponudili vpogled v nekdanje sisteme blagovne menjave, socialni status (delov) naselij oz. njihovih prebivalcev, »etnično« heterogenost ipd.

Kontaktna oseba:

[Borut Toškan](#)

Palinološke raziskave

Predstavitev programa

Glavni cilj palinoloških raziskav je proučevanje sprememb poznoglacialnega in holocenskega paleookolja ter človekovega vpliva na vegetacijo v različnih arheoloških obdobjih.

Raziskave, ki bodo potekale na območju Ljubljanskega barja, Blejskega kota in Bele krajine, bodo osredotočene na analizo pelodnega zapisa v jezerskih in močvirskih sedimentih paleoekoloških in arheoloških najdišč ter monitoring letne pelodne produkcije. Program vključuje tudi pripravo knjige, ki bo predstavila teoretična in metodološka izhodišča ter konkretne primere paleobotaničnih in arheozooloških raziskav. Knjiga (prva tovrstna v slovenskem prostoru) bo prispevala k razvoju slovenske strokovne terminologije s področja paleoekologije, pomembna pa bo tudi za izobraževanje arheologov in biologov ter krepitev multidisciplinarnega sodelovanja med naravoslovjem in humanistiko.

Terensko delo: vrtnje in shranjevanje vzorcev.

Reference

- ANDRIČ, Maja, Katherine J. WILLIS, [The Phytogeographical Regions of Slovenia: a Consequence of Natural Environmental Variation or Prehistoric Human Activity?](#) *Journal of Ecology* 91: 807-821, 2003
- ANDRIČ, Maja, The Holocene Vegetation Development in Bela krajina (Slovenia) and the Impact of First Farmers on the Landscape, *The Holocene* 17(6), 2007, 763-776.
- Andrič, M., B. Kroflič, M. J. Toman, N. Ogrinc, T. Dolenc, M. Dobnikar, B. Čermelj, 2008. [Late Quaternary vegetation and hydrological change at Ljubljansko barje \(Slovenia\)](#), *Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology* 270, 150-165
- Andrič, M., J. Massferro, U. Eicher, B. Ammann, M. C. Leuenberger, A. Martinčič, E. Marinova, A. Brancelj, 2009. [A multi-proxy Late-glacial palaeoenvironmental record from Lake Bled, Slovenia](#), *Hydrobiologia* 631, 121-141.

Kontaktna oseba:

[Maja Andrič](#)